

ЕВДОКИЯ МЕТЕВА
ПИСАТЕЛЯТ И НЕГОВИТЕ
ГЕРОИ

chitanka.info

Писателят открива героя си по най-различен начин. Твърде често, изграждайки обществения тип на своето време, той влага в неговия образ много собствени черти, размисли, преживявания. Не случайно руската литературна критика твърде дълго време вижда в лицето на Лермонтовия Печорин своеобразен литературен двойник на автора. Героите на Лев Толстой — Пиер Безухов, Левин, Нехлюдов— въплъщават много от духовните търсения на самия писател. Достоевски обективизира в образите на героите си мъчителните противоречия, които разкъсват собствената му творческа личност, или извайва своя идеал за „истински прекрасен човек“ според онази представа, която сам носи в себе си.

Тясно свързани с личността на автора са и редица Тургеневски герои. Особено близък до писателя е образът на разказвача от първата му крупна художествена творба „Записки на ловеца“ с неговата сърдечност, непосредственост и демократизъм, с искреното му възхищение от проницателния ум, душевната деликатност и нравствената чистота на руския селянин, с ненавистта му към онези крепостнически отношения, които подтискат народа и не му позволяват да разгърне огромните си творчески сили. Руската литературна критика долавя редица черти от духовния облик на Тургенев и в образа на Рудин, героя от едноименния му роман. Неговата идеалистическа философия, вдъхновеният му стремеж към разумното и прекрасното в живота, искрените му пориви към осмислена, целенасочена дейност и същевременно вътрешната му инертност, неспособността му за бързи и смели решения и за плодотворна обществена активност са съзвучни на сложната и противоречива душевност на самия писател. В чудесните си повести „Ася“, „Пролетни води“ и др., чиито герои се оставят да бъдат повлечени от потока на живота, когато сами трябва да вземат съдбата в ръцете си, или стават жертва на една непреодолима страст, Тургенев художествено въплъщава много от своите преживявания към известната испанска певица Полина Виардо, заради която той за дълги години напуска Русия и умира далеч от родината, самотен и тъжен, приютен до огнището на едно чуждо семейно щастие. „Цялата ми биография е в моите съчинения“ — признава за себе си Тургенев. И все пак автобиографичните мотиви не му попречват да изгради в образите на своите герои обобщени художествени типове, отразили

най-характерните черти на прогресивната интелигенция в Русия през периода от 40-те до 70-те години на миналия век. При това, ако в образа на либерално настроения дворянски интелigent писателят отразява собственото си отношение към живота, то типът на интелгента-разночинец^[1] с неговия материализъм и революционен nihilизъм му е напълно духовно чужд. Но и този герой намира в творчеството му не по-малко право на гражданство. И нещо повече — именно той получава неведнъж по-висока морална оценка от страна на самия автор, отколкото героите, в които писателят е вложил частица от себе си. „Точно и силно да възпроизведеш истината, реалността на живота, това е висше щастие за писателя, даже ако тази истина не съвпада с личните му симпатии“ — изяснява своята естетическа позиция Тургенев. Именно в това съзнание за високата творческа отговорност на писателя пред живота, който той трябва да отрази такъв, какъвто е, независимо от собствените му обществени позиции и желания, се крие най-голямата заслуга на Тургенев като художник-реалист. Своеобразието на Тургеневия реализъм, както изтъква още Добролюбов, се състои и в това, че той се насочва главно към онези явления на действителността, които отразяват зараждащите се потребности на обществото и поставя в произведенията си онези въпроси, които едва започват да вълнуват общественото съзнание.

Без да принадлежи към привържениците на руската революционно-демократична мисъл, чувствувайки се дори духовно чужд на хората от типа на Чернишевски и Добролюбов, Тургенев, подобно на тях, ясно осъзнава, че в условията на нарастващата революционна ситуация в Русия от края на 50-те години герои от типа на Рудин вече не са необходими на обществото, че са нужни хора на делото, които не само да призовават към високи обществени идеали, но и активно да се борят за тяхното осъществяване. За да отговори на историческата повеля на времето, Тургенев създава през 1860 г. своя роман „В навечерието“, в който той, според собственото му признание, си е поставил за цел да покаже необходимостта от „съзнателно героични натури“. За писателя, който сам признава, че когато е изграждал своите герои, никога не изхождал от „отвлечена идея“, а само от живо лице, подобна дидактична цел представлява явно творческо изпитание, още повече, че той vyplъщава своята представа за новия човек на делото не в образа на съвременния му руски

разночинец, който активно навлиза в обществения живот на страната, а в лицето на българина Инсаров. Действително Тургенев и тук по същество не изменя на творческия си принцип, защото и Инсаров има свой жизнен прототип—24-годишният български студент в Москва Никола Катранов, който се учел със стипендия в Русия. Писателят обаче се запознава с него не непосредствено, а чрез дневника на съседа си по имение В. Каратеев, който бил влюбен е омъжилата се за младия българин руска девойка. Катранов според своите обществени позиции е бил по-скоро просветител, отколкото революционер. Пламенен патриот, псет и литератор, той е събирал български народни песни, които руският славяновед Безсонов издава след смъртта му заедно с тези на Венелин през 1855 г. Способният ентузиазирани студент мечтаел да работи като учител в България, по заминавайки за родината си заедно с младата си жена, се разболял от туберкулоза и умрял през 1853 г. във Венеция.

Тургенев използва получените от дневника на Каратеев данни за българския патриот, но изгражда в образа на Инсаров не тип на просветител, а на революционер, готов да отдаде живота си за свободата на своята поробена родина. Разкривайки в лицето на Инсаров човека, който в името на своя висок обществен идеал е готов да потъпче всичко лично — да се откаже от дълго лелеяната мечта да отмъсти за смъртта на родителите си, загинали от ръката на турски ага, да задуши в себе си неочаквано бликналото чувство към Елена, — Тургенев иска да покаже пред своите съвременници как той си представя новия положителен герой на епохата и да разкрие моралното му превъзходство над руската дворянска интелигенция, чужда на големите обществени повели на времето. За тази цел писателят съзнателно изменя съществуващите биографични данни за Катранов (епизода със смъртта на родителите му), внася нови сюжетни ситуации, преплитайки отношенията му с други двама влюбени в Елена герои — талантливия скулптор Шубин и дълбоко благородния млад учен Берсенев. И тук, както в предишните си романи „Рудин“ и „Дворянско гнездо“, Тургенев използва любовното чувство като своеобразна морална проверка на героя, която определя не само личната му, но и обществената му значимост. Преценката най-често произнася героинята на романа — онази Турге-нева девойка, която се задъхва в сънното затишие на окръжаващия я помещически бит,

жадува за осмислена човешка дейност и търси в обикнатия от нея човек учителя и другаря, който да ѝ посочи как трябва да живее. Но докато Наталия се разочарова в Рудин заради неспособността му да превърне в дело високите и благородни думи, с които я увлича, Елена намира в лицето на Инсаров именно човека, след когото би могла да тръгне, макар той да няма нито таланта на Шубин, нито широките познания на Берсенев. За нея той стои много по-високо и от двамата, осветен от пламъка на обществения идеал, който го окриля и вдъхновява и в името на който той сам е готов да изгори. Предпочитанието, което Елена отдава на Инсаров пред Шубин и Берсенев, съдържа в себе си и моралната присъда на писателя над талантливата, образована, проникната от високи душевни пориви руска дворянска интелигенция, но неспособна за истински полезна обществена дейност. Чрез любовта си към Инсаров Елена сякаш показва какви именно хора са нужни на Русия. От друга страна обаче, именно ясно изразената дидактична задача, която Тургенев си поставя чрез образа на Инсаров, предава на героя му известна едностранчивост и схематичност, справедливо отбелязани от съвременната на писателя литературна критика.

Докато Тургенев изгражда образа на българина Инсаров като нов тип на обществен деец, в Русия вече са се зародили новите хора на делото, готови, подобно на Тургеневия герой, да се борят за свободата на народа си, подтиснат от вековното крепостно робство. Тези хора произхождат не от дворянската, а от разно-чинската интелигенция и между тях вече са се наложили имената на такива изтъкнати дейци на революционно-демократичната мисъл като Черишевски и Добролюбов. Поради това именно те най-добре осъзнават Тургеневия призив за обществена активност. Същевременно обаче те влагат в този призив свое революционно съдържание. В статията си „Кога ще настъпи истинският ден?“ Добролюбов непосредствено подсказва, че Русия се намира в навечерието на големи революционни промени, че руските инсаровци ще се справят, но вече не с външните, а с вътрешните врагове на народа, че скоро ще настъпи истинският нов ден, в който народът ще извоюва своята свобода.

Тургенев, който се надява много повече на подготвяните от руската либерална общественост политически реформи за отмяната на крепостното право, отколкото на непосредствената революционна

борба на народа, не приема рецензията на Добролюбов и в знак на протест напуска списание „Съвременник“, в което дотогава е сътрудничел заедно с руските революционни демократи. С това той поставя начало на онзи изострен обществен конфликт, който през 60-те години определя отношенията между различните и либерално настроената дворянска интелигенция. Този конфликт намира ярък художествен израз в следващото крупно произведение на Тургенев — романа му „Бащи и деца“ (1862), в който писателят сблъсква едно с друго две поколения, отличаващи се не толкова по възраст, колкото по обществени позиции. „Бащите“ — това са руските дворяни-либерали, към които принадлежи самият писател, а „децата“ — опълчилите се срещу тях различните демократи. Но особено показателно за будното гражданско съзнание на Тургенев е това, че той не само издига като основен герой на произведението си различния Базаров, син на обикновен селски фелдшер и внук на разкрепостен селянин, но показва и несъмненото му духовно превъзходство над всички членове от старинното дворянско семейство Кирсанови, в чийто дом той е попаднал.

За разлика от своите велики съвременници Толстой и Достоевски, които се впускат в задълбочени психологични анализи на душевните преживявания на героя, Тургенев, следвайки Пушкиновата реалистична традиция, счита, че „писателят трябва да бъде психолог, но таен той трябва да знае и да чувства корените на явленията, но не трябва да изобразява друго освен самите явления“. Ето защо Тургенев изгражда социално-психологическата характеристика на своите герои главно чрез отделни, тънко набелязани детайли в облеклото, портрета и речта, мимиката или жеста... Слабото, продълговато лице на Базаров с широко плоско чело, големи зеленикави очи и спокойна усмивка изразява самоувереност и ум, а неподдържаните му червени ръце без ръкавици, разкопчаната риза и небрежно ушитата дреха подчертават не само ниския социален произход на героя, но и пълното му пренебрежение към всички онези външни атрибути на личността, които у представителите на висшата дворянска аристокрация ценето подменят самата личност. От своя страна цялостната външна изисканост на неговия социален и идеен антагонист — аристократа Павел Петрович Кирсанов с блестящата бяла риза, високата колосана яка, ушития по английски маниер костюм и лачени обувки, така

неестествени за слънчевия пролетен ден и полупатриархална обстановка на провинциалния помешчически дом, веднага създава впечатление за нещо претенциозно, вкостеняло, откъснато от живия пулс на времето. На предизвикателството на Павел Петрович, който при запознаването си с Базаров не му подава ръка, младият различинец съзнателно назовава простонародното си бащино име „Василиев“ вместо общоприетото „Василиевич“ и този малък детайл от речевата характеристика, на героя съдържа, както често се среща у Тургенев, един богат психологически подтекст: той изразява и чувство на лично човешко достойнство, и плебейска гордост, и съзнание за морално превъзходство над отчуждения от живота на народа руски аристократ.

За да разкрие по-пълно идеологичните позиции на антагонистично настроените си герои, Тургенев широко използва спера като съществено звено в развитието на сюжета. В разпалените спорове на Павел Петрович Кирсанов с Базаров особено ярко изпъкват коренните противоречия между дворянската и различинска интелигенция по всички основни въпроси на живота и изкуството. На отвличената идеалистическа философия, с която-живеят бащите, Базаров противопоставя своето материалистическо разбиране за света, срещу вкостенелите дворянски принципи и привилегии, които раздражено отстоява Павел Петрович, той издига необходимостта от коренно преустройство на живота и пълна свобода на човешката мисъл, срещу идеализацията на народното невежество, примиренчество и пасивност — борбата за едно ново съзнание на народа, освободено от вековните предразсъдъци и проникнато от разумно и активно отношение към живота.

Какво е отношението на Тургенев към този нов обществен герой, който навлиза в живота като отрицател на всичко старо и вкостеняло, който е готов да разруши утвърдените от векове представи за обществото, за любовта, за изкуството? И тук, както в останалите си произведения, Тургенев изразява своето отношение към Базаров не непосредствено, а чрез думите на онзи; герой от романа, който му е най-родствен по обществени позиции и духовен облик — Николай Петрович Кирсанов. Като слуша споровете на брат си с младия различинец, този либерално настроен дворянски интелигент, много по-близък по своите убеждения до Павел Петрович, отколкото до революционно-нихилистичното отношение към живота на неговия

противник, все пак често признава пред себе си: „Брат ми казва, че ние сме прави, и ако оставим настрана всякакво самолюбие, на мен самия ми се струва, че те са по-далеч от истината, отколкото ние, и в същото време чувствавам, че те притежават нещо, което на нас ни липсва, имат някакво превъзходство над нас... младостта? Не, не само младостта. Не е ли превъзходството им в това, че у тях има по-малко господарски навици, отколкото у нас?“

Тургенев дава моралното право на Базаров сам да произнесе присъдата над либерално настроената дворянска интелигенция в Русия, и то в лицето на онези нейни представители, които подобно на другаря му от университета Аркадий Кирсанов се стараят изцяло да вървят в крак с новото време. При раздялата с него, която в романа има много по-широко значение, отколкото един обикновен сюжетен епизод, Базаров ясно разграничава своята обществена позиция от тази на случайния му спътник в живота: „Ние се разделяме завинаги... ти не си създаден за нашия горчив, труден, бездомен живот. В теб няма нито дързост, нито озлобеност, а само младежка смелост и разпаленост; не те бива за нашето дело. Вие дворяните не можете да отидете по-далеч от едно благородно смирение или благороден кипеж, а това е нищо. Вие например не се биете, а си въобразявате, че сте храбреци, а ние искаме да се бием... Ти си добро момче, но си все пак само мекошаво либерално господарче. Сбогом, синьор.“

По такъв начин, макар сам да е духовно много по-близък до „бащите“, отколкото до „децата“, Тургенев често признава, че руската дворянска интелигенция вече слиза от историческата сцена, че различниците са онази нова обществена сила, която ще разруши закостенелите форми на живот и ще открие пътя към бъдещето.

Приема ли обаче Тургенев изцяло новия герой на епохата? За да каже своята окончателна преценка, писателят провежда Базаров, както и в редица други свои творби, през проверката на двете основни сили на човешкото битие — любовта и смъртта. И тук особено ясно проличава двойственото му отношение към героя. Докато Инсаров намира най-високо морално признание чрез обичта на Елена, то проблемата за любовта в романа „Бащи и деца“ получава по-сложно, дори противоречиво решение. В неочаквано зародилото се чувство към Одинцова Базаров напълно разкрива силата на своя характер, като съумява сам да прекрати връзката, която счита за неподходяща и чужда

на цялата му духовна същност. Той проявява, но вече на дело, онази енергична решителност, с която Инсаров бе готов да се раздели с Елена, когато любовта му се превръща в заплаха за революционната му дейност. И все пак чрез любовта на Базаров към Одинцова писателят не само утвърждава своя герой, но и произнася своята присъда над него или по-точно над отвлечените му от живота теории. Изхождайки от своя краен материализъм, Базаров отрича и любовта, и изкуството като старели романтични илюзии. Неочаквано обхваналото го чувство показва, според Тургенев, победата на живота над отвлечените теории на съвременната му различинска младеж. Същия смисъл има и дуелът на Базаров с Павел Петрович, в който той се оказва принуден от стеклите се обстоятелства на живота да се съобрази с един от най-отживелите дворянски предразсъдъци, които с презрение отрича.

Базаров завършва своя живот трагично, както трагично загива, преди да е достигнал своята цел, и Инсаров. Идейният смисъл обаче на тези две близки по характер развръзки е твърде различен. Смъртта на Инсаров, по всяка вероятност продиктувана и от непосредствената жизнена съдба на българина Катранов, носи в себе си моралното утвърждаване на героя, който загива, тласкан от стремежа по-скоро да осъществи идеала на своя живот, пренебрегвайки разклатеното си здраве. Поради това и смъртта на Инсаров се превръща в един макар и не напълно реализиран подвиг. Смъртта на Базаров, напротив, е резултат на една нелепа случайност, на едно невнимание по време на дисекция на заразен от тифус труп, за което може би не е без значение разстроеното душевно състояние на героя след раздялата му с Одинцова. Ето защо в тази смърт, както и в любовта на Базаров, се разкрива двойственото отношение на писателя към типа на различинеца. От една страна, тя представлява апотеоз на душевната сила на героя, който остава докрай верен на себе си, трезв, спокоен и твърд, без каквито и да са прояви на малодушие или страх. От друга страна обаче, в смъртта на Базаров се долавя скептицизмът на Тургенев по отношение реалните обществени възможности на новия герой на епохата. „Аз си представях — пише той — фигура мрачна, сурова, огромна, до половината израсла от почвата, силна, злобна, честна и все пак обречена на гибел, защото все още стои в преддверието на бъдещето.“ Макар и да изгражда образа на Базаров

върху реално наблюдаван от него тип, писателят все още не вярва, че е дошло времето на руските Инсаровци. Смъртта на Базаров представлява и своеобразна авторова присъда над дръзката самонадеяност на героя, на гордото му съзнание, че може да разчита единствено на собствените си сили, без да се съобразява с неизменните закони на човешкото битие. Тези мисли на автора намират особен поетичен израз в пропития с философски лиризм пейзаж на потъналото в зеленина селско гробище, в което „страстното, грешно бунтуващо се сърце“ на героя най-сетне е намерило своя мъдър покой, а в разцъфтялата над него „равнодушна“ природа спокойно продължава вечният ход на живота.

Честната авторова преценка, която Тургенев дава на „бащи“, като показва моралното и историческо превъзходство на „децата“, и същевременно двойственото му отношение към самите „деца“, с обществено-политическите и естетическите възгледи на които той не може изцяло да се съгласи, обясняват и острото недоволство, което извиква романът както в лагера на либералното дворянство, така и сред младата различинска интелигенция. Едните го обвиняват, че „е издигнал на пиедестал различинеца-нихилист“, че „се е преклонил пред Базаров“ и „едва не пълзъл пред краката му“, другите считат, че Тургенев е създал „карикуатура“ на съвременния му герой, че романът му е „клевета“ към младото поколение в Русия. Тези противоречиви оценки говорят за едно явно неразбиране на честната гражданска позиция на писателя, за едно несъмнено пристрастие, продиктувано от изострената идеологическа борба през 60-те години. Единствен талантливият критик-демократ Писарев признава социалната типичност на Базаров. И той е напълно прав, тъй като гражданската непримиримост на Тургеневия герой към руската крепостническа действителност, последователната му материалистическа позиция към живота и дори отричането му на изкуството в полза на науката са твърде близки до обществените и естетическите възгледи както на самия него, така и на онази различинска интелигенция, която жадно поглъща статиите му в издаваното от него списание „Руско слово“. Твърде вероятно е, че ако по това време беше жив Добролюбов, то и органът на руската революционно-демократична мисъл „Съвременник“ не би излязъл с острата и несправедлива критика на Антонович.

Самият Тургенев се чувства дълбоко огорчен от нарасналата около него враждебност, от неразбирането, проявено към неговия герой. Същевременно това неразбиране поражда у самия него недоверие към собствените му сили, към уменията му да изобразява типове на герои, които са му психологически чужди. Може би поради това в творчеството на писателя от 70-те години наново широко навлиза автобиографичната тема. Той създава образи на герои, които са му душевно близки или които са свързани със спомени и преживявания от собствения му живот. Именно подобно отношение към жизнения материал намираме в повестите на Тургенев „Степният крал Лир“ и „Пунин и Бабурин“. И двете произведения се водят както при „Записките на ловеца“ от името на разказвач, който непосредствено участва в развитието на сюжета и който твърде много напомня самия писател в неговата юношеска възраст с честното му и възискателно отношение към живота, със сърдечната му топлина, ласкавост и загриженост към съдбата на хора, които са му душевно напълно чужди. От своя страна въз основа на впечатления от собствената си майка Тургенев изгражда образа на властната и жестока помещчица от разказа „Пунин и Бабурин“. Може би под влияние на лични спомени възниква и образът на помещика Харлов от повестта „Степният крал Лир“. Въпреки това обаче всеки един от тези герои представлява ярко художествено обобщение на онази крепостническа атмосфера, която Тургенев с такова майсторство и гражданска непримиримост бе изобразил в първата си крупна художествена творба „Записките на ловеца“. Същевременно, възвръщайки се към образите от феодалното минало на Русия, Тургенев ги осветява от позициите на една нова историческа епоха, в която грубото и примитивно крепостническо насилие е отсъпило място на много по-гъвкавите и много по-жестоки парични отношения. В тази светлина получава много по-обобщен жизнен смисъл трагедията на помещика Харлов, който наивно счита, че може да запази господарския си авторитет, след като доброволно се е лишил от имота си и сам се е поставил в положението на материално зависим човек. Измамен, изоставен и презрян от най-близките му същества, той, подобно на Шекспировия крал Лир, бива изхвърлен от собствения му дом от онези, на които е дал всичко. При това, ако великият английски трагик в лицето на най-малката дъщеря на крал Лир запазва непокътната красотата на

истинското синовно чувство, то героят на Тургенев е лишен и от тази морална опора. Той се оказва ограден отвсякъде от хищници, готови да го разкъсат. И макар че Харлов е раздал имененията си, за да се откаже от всичко земно и в размисъл и смирение да дочака приближаващата се смърт, то развързката на повестта, в която той в изблик на бликнал законен гняв сам разрушава дома, от който е изгонен, и загива под развалините му, психологически напълно убеждава. В тази развързка трагизмът на героя, дръзнал да разчита на собствения си авторитет в един свят, в който отношенията между хората се изграждат изцяло върху материална основа, получава особено вълнуваща художествена изява. От своя страна самочувствието на самоувереност и сила, с което живеят дъщерите на Харлов след смъртта на баща им, явно показва, че трагичната му гибел, която те сами са предизвикали, не е оставила в съзнанието им никаква трайна следа. Ето защо и сега, както в романите си „В навечерието“ и „Бащи и деца“, Тургенев въплъщава своята представа за висока човешка нравственост и истинска душевна красота пак в образа на различинеца-интелигент, който не робува на никакви материални интереси и живее единствено от собствения си труд. Върху фона на безчовечните семейни отношения от повестта „Степният крал Лир“ образът на Бабурин от повестта „Пунин и Бабурин“ особено пленява със своята дълбока човечност, високо душевно благородство и действителен хуманизъм. Бабурин смело се застъпва за несправедливо наказание от помещицата крепостен селянин, макар да осъзнава, че това заплашва собственото му съществуване, издържа през целия си живот добродушния и сърдечен несретник Бабурин, грижи се за изоставената от родителите ѝ девойка. Тургенев разкрива моралната красота на Бабурин, като го провежда, както и останалите си герои, през изпитанието на една голяма страст. Но и тук той успява да се издигне над себичното, егоистичното, личното. Сам, разкъсан от болка, той поставя над всичко свободата и независимостта на любимата от него девойка и наново ѝ протяга ръка за помощ, след като я вижда опозорена и отритната от човека, на когото се е доверила.

Отношението на Тургенев към Бабурин е лишено от онази двойственост, която се долавя в оценката му за Базаров, може би поради тона, че въпреки „републиканските“ си разбирания този герой е много по-близък до самия автор с неговата вяра в реформите отгоре,

които ще изменят живота на народа. Неочакваната смърт на героя, когато той е възторг научава за отмяната на крепостното право в Русия, и който умира няколко седмици по-късно, представлява естествен завършек на неговото съществуване: най-сетне той е видял осъществен идеала на целия си живот и е намерил нравствено удовлетворение. Поради това и неговата смърт не звучи така трагично, както смъртта на Инсаров или Базаров.

Най-пълно и най-непосредствено личността на Тургенев се разкрива в последните му лирични миниатюри „Стихотворения в проза“. Написани далеч от родината, в жизнения заник на писателя, тези малки художествени шедьоври са проникнати от старческата му омъдреност от живота, от настроенията му на самотност и тъга, от мъчителните размисли за неизменния ход на човешкото битие и надигания се страх от смъртта. Но и в тези тъжни старчески размисли продължава да пулсира неумиращата вяра на писателя в силата на живота — във вечния импулс на любовта, която побеждава смъртта, в неумиращото обаяние на красотата, поезията и изкуството, които възвишават и облагородяват човека. Оптимистичното чувство, което съживява и съгрява изстиващото сърце на писателя, идва и от дълбоката му вяра в родината, в духовните възможности на руския народ, в моралната сила на готовата за саможертва руска революционна младеж. С особено вълнение изразява старият писател и своето преклонение пред „великия, могъщ, правдив и свободен руски език“. В часовете на съмнение и горчиви размисли за съдбата на родината той намира в него поддръжка и опора, защото ясно съзнава, че „велик език може да бъде даден само на велик народ“. И все пак тези дълбоко лирични творби, в които Тургенев изпя своята лебедова песен, не представляват само една лична човешка изповед, а се превръщат в широки философски обобщения на живота във всички негови аспекти — с болката и радостта, които той носи със себе си, с грешките на младостта и родената от тях старческа мъдрост, с нищожеството на човека пред смъртта и безсмъртието на неговия дух.

И така, до края на живота си писателят остава верен на своя творчески метод. Разкривайки в произведенията си „цялата си биография“, изхождайки в обрисовката на героите си от непосредствени жизнени впечатления и реално съществуващи личности, Тургенев изгражда в своите произведения цяла галерия от

художествени образи, всеки един от които представлява завършен социално-исторически тип, разкрит в неповторимата му жизнена индивидуалност. При това преценката, която авторът дава на своите герои, се определя не толкова от личното му отношение към живота, колкото от развитието на самия живот с неговата неумолима историческа присъда. В това особено ясно проличава честната гражданска позиция на Тургенев и майсторството му на истински писател-реалист.

[1] Разночинец — човек, който не принадлежи към дворянската класа. ↑

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.